

Christian Harlang
Advokat (H)
Taarbæk Strandvej 18,1. sal
2930 Klampenborg
Tlf. 3312 20 62
Mail: cha@harlanglaw.dk

Christian F. Jensen
Advokat (L)
Øverødvej 5,2. sal
2840 Holte
Tlf. 45 87 17 17
Mail:cfj@bonnoradvokater.dk

PRESSEMEDDELSE

OM

IRAKTORTURSAGENS HOVEDFORHANDLING

Iraktortursagens hovedforhandling (på i alt 54 retsdage) påbegyndes i Østre Landsrets retssal 3

Hovedforhandlingen står overfor at skulle gennemføres stærkt invalideret som følge af fortsat hemmeligholdelse af centrale dokumenter om bl.a. militære kommandoforhold i Basra og ansvarskommunikationen mellem den danske bataljon og Forsvarskommandoen/Forsvarsministeriet i København (muligt i forhold til daværende forsvarsminister Søren Gade/evt. statsminister Anders Fogh Rasmussen)

Østre Landsret har fra september 2017 ændret attitude og bestemt, at der på trods af fri proces ikke gives ressourcer til, at torturofrene kan være tilstede under deres retssag mere end tre ud af de 54 retsdage - på trods af at Kammeradvokaten har bebudet at ville afhøre godt 50 vidner om sagsøgernes forhold. Disse vidneforklaringer får torturofrene således ikke mulighed for at forholde sig til.

Initieret af Kammeradvokaten for Forsvarsministeriet, og i vidt omfang med Østre Landsrets forskellige beslutninger inden for de sidste 10 måneder, er den substans som landsretten skal afgøre sagen ud fra meget stærkt beskåret. Det ser ud som om, at sagen forsøges afgjort under følgende helt utilfredsstillende omstændigheder:

- 1) Militærets eget rapportmateriale fra operationen er fremlagt oversværtet med sort tusch (Det Sorte Bayeux Tapet mv.)

- 2) Sagsøgerne afskæres fra selv – på trods af retsplejeloven og Danmarks konventionsmæssige forpligtelser – at kunne overvære deres egne sager og udtale sig overfor Forsvarsministeriet hærskare af vidner.
- 3) Ulighed i voldsomt omfang gør sig gældende for sagen, der ellers skulle gennemføres efter princippet om "lighed for loven – lighed for retten" og princippet "equality of arms", jf. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, art. 6).

Til rådighed for Kammeradvokaten/Forsvarsministeriet er og har været:

- a. Embedsværket hos "Den interministerielle baggrundsgruppe" bestående af Statsministeriet, Udenrigsministeriet, Justitsministeriet og Forsvarsministeriet
- b. Kammeradvokatens ressourcer betalt med pr. 24. oktober d.å. salær ca. kr. 12 mio. og udlægssdækning herudover.

Til rådighed for sagsøgersiden er

- a. Intet embedsværk, men modsat at der siden 2011 er brugt enorme ressourcer fra Forsvarsministeriets side, inkl. ved diverse spin doktorer, på at "kaste grus i maskineriet"
- b. Fri processalær vedr. 6 års arbejde for 3 advokater, skåret ned til en underbetaling på ca. kr. 2 millioner, på trods af at det er sagsøgersiden, der som en art "privat anklagemyndighed" i den civile sag skal løfte og bære sagen og som udgangspunkt har bevisbyrde.

Uligheden sættes i relief, når det tages i betragtning, at man indenfor sportens verden ikke ville acceptere, at det ene hold spiller med 11 spillere og det andet med 2 i en kamp, der skulle være med lighed som grundprincip.

Der vedhæftes følgende dokumenter:

- Sammenfattende processkrift af 31. oktober 2017, se især pkt. 1.2
- Eksempler på Østre Landsrets overtrædelser af gældende regler for offentligretlige tortursager i årene 2011 – 2017

København d. 7. november 2017

Christian Harlang, advokat (H)

Christian Jensen, advokat (L)

Christian Harlang
Advokat (H)
Taarbæk Strandvej 18, 1. sal
2930 Klampenborg
Tlf. 3312 20 62
Mail: cha@harlanglaw.dk

Christian F. Jensen
Advokat (L)
Øverødvej 5, 2. sal
2840 Holte
Tlf. 45 87 17 17
Mail: cfj@bonnoradvokater.dk

Til:

Østre Landsret, 24. afd.
Sag B-3448-14

PROTEST

OPFORDRING

Indsigelser til hovedforhandlingen, der påbegyndes 7. november 2017

Med henvisning til retsplejeloven og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention art. 6, konstaterer vi, forud for hovedforhandlingen i sagen ØL, 24. afdeling, B-3448-14, at landsretten gennem sin procesledelse og beskæringer af ressourcer:

- 1) Har afskåret sagsøgerne fra at inddrage afgørende bevismæssige dele af det processtof, der er nødvendigt og relevant for sagens opklaring. Østre Landsret har, på trods af vores begæring, bestemt, at det sagsøgte Forsvarsministerium ikke skal fremlægge bevismæssigt centrale dokumenter, herunder bl.a. sagens bilag CÅ, der er en militær rapport om aktionen og som Østre Landsret har accepteret at Forsvarsministeriet kan nøjes med at fremlægge i en udgave, der består af ca. 95% sort tusch. Derudover har landsretten også truffet andre beslutninger, der skåner Forsvarsministeriet for at oplyse sagen, herunder den interne kommunikation hos dansk militær, der bl.a. kunne kaste lys over hvem der d. 25. november 2004 gave ordren om ikke at løslade de uskyldige og ved en

fejl tilfangetagne, sunni-muslimer, som dansk militær i stedet overgav til shia-militsen.

- 2) Har truffet bestemmelse om, at der, på trods af fri proces, ikke gives sagsøgerne reel mulighed for at kunne være til stede under den mundtlige hovedforhandling, uanset, at de har ret til at kunne overvære andres parts- og vidneforklaringer, herunder fra de 54 vidner som Forsvarsministeriet har bebudet. Landsrettens bestemmelser er stridende mod dansk lovgivning og internationale konventioner.
- 3) Har tilladt Kammeradvokatens destruktive processtrategi, der i korthed går ud på at anmode landsretten om at afsætte kortere tid til høringerne, end sagsøgerne ud fra deres dokument- og parts/vidneafhøringer har behov for, og dernæst, når landsretten i vidt omfang har fulgt Kammeradvokatens ønske om beskæringer af tidsrammer, efterfølgende har udvidet antallet af vidner og papirmateriale kraftigt. Selv indenfor begrænsede rammer har landsretten yderligere beskåret tidsrammerne for dokumentation og afhøring af parter, vidner og sagkyndige til kun cirka to tredjedel af det begærede
- 4) Har etableret en situation der er præget af eksorbitant ulighed mellem sagens parter. Uligheden har en karakter og et omfang, der indebærer, at hovedforhandlingen gennemføres i åbenlys modstrid med de krav, der stilles i den demokratiske retsstat til opfyldelse af idealerne om at de skadede individer kan opnå retfærdighed og det danske samfund sandheden. På trods af oplysninger om ressourcer hos sagsøgte med et interministerielt udvalg bestående af embedsfolk fra 4 ministerier, på trods af sagsøgernes, ved sagsanlægget, som udgangspunkt værende bevismæssige byrde og pligt til, i en sådan civil sag, som "privat anklagemyndighed" at løfte sagen og på trods af oplysningerne om, at der af den danske stat er udbetalt salær og udlægsdækning til Kammeradvokaten, nu på et niveau på over 12 millioner, har landsretten i august 2017 truffet bestemmelse om at der til sagsøgersiden alene skal betales på et niveau af kr. 2 mio., dvs. omtrent 1/6 af det der er stillet til rådighed for sagsøgte side. I en sådan civil sag har

den sagsøgte (Forsvarsministeriet) en mindre tung opgave og råder over det nævnte embedsværk.

Uligheden bliver så meget desto mere graverende, når selve uligheden med hensyn til adgangen til oplysningsmateriale (ovennævnte 1), adgang til at være til stede for sagsøgerne at varetage deres interesser, 2)) og landsrettens velvillighed overfor Kammeradvokatens destruktive processtrategi (3)) tages i betragtning.

Den samlede sum af ovennævnte punkt 1), 2), 3) og 4) er følgende:

- A)** Vi konstaterer, at hovedforhandlingen som situationen foreligger nu, pr. d.d., fra landsrettens (og Kammeradvokatens) side søges gennemført i åbenlys modstrid med grundlæggende retssikkerhedsgarantier, der skulle frembringe en retfærdig afgørelse for sagsøgerne og sandhed om operation Green Desert og dansk ansvar for tortur.
- B)** Vi **opfordrer** Østre Landsret til at frigøres sig fra det sagsøgte Forsvarsministeriums interesser og Kammeradvokatens processtrategi og i stedet ændre på og omgøre en lang række af de påpegede destruktive beslutninger, vilkår og rammer således, at det undgås at nærværende sag if. Højesterets eller Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols senere stillingtagen skal gå om som følge af de nævnte alvorlige brister ang. adgangen til retfærdig rettergang.

København, d. 7. november 2017

Christian Harlang
Advokat (H)

Christian F. Jensen, e.o.
Advokat (L)

Christian Harlang
Advokat (H)
Taarbæk Strandvej 18, 1. sal
2930 Klampenborg
Tlf. 3312 20 62
Mail: cha@harlanglaw.dk

Christian F. Jensen
Advokat (L)
Øverødvej 5, 2. sal
2840 Holte
Tlf. 45 87 17 17
Mail: cfj@bonnoradvokater.dk

Østre Landsret, 24. afdeling
Bredgade 59
1260 København

OVERBRAGT

J.nr. 600096
CFJ/CHA

Vedr. sagsnr. B-3448-14 -

m.fl. mod Forsvarsministeriet.

Der foreligger pr. dato den situation, jf. Østre Landsrets retsbøger for 1. og 28. september 2017 mv., at der if. landsrettens bestemmelser, på trods af fri proces, ikke vil ske dækning af en mængde nødvendige ressourcer for, at sagsøgerne kan opholde sig her i landet under retssagen.

Derved forhindrer landsrettens bestemmelser, at sagsøgerne kan være til stede under retsmøderne og udtale sig om det, der fremkommer ved parts- og vidneforklaringer, herunder fra de 54 vidner, som Kammeradvokaten for Forsvarsministeriet har bebudet.

Retsplejelovens regler om fri proces tilsikrer, at parter i retssager skal have mulighed for at varetage deres interesser på lige fod med parter, som selv ville have råd dertil. Derudover indgår i regelsættet for nærværende sager, der omhandler tortur muligt under ansvar for dansk militær, jf. Højesterets kendelse af 17. september 2013, også Danmarks forpligtelser efter internationale konventioner, herunder EMRK art. 3, 6 og 13 og FNs antitorturkonventions art. 14, inkl. Antitorturkomitéens General Comment no. 3.

Dette samlede regelsæt indebærer – umisforståeligt – at der ikke må foretages beskæringer, som kan modvirke disse grundlæggende hensyn. Det følger allerede af retsplejeloven, og så meget desto mere yderligere styrket af pligten til at give adgang

til effektiv interessevaretagelse og decideret den danske stats pligt til ressourcemæssigt at gøre sit for, at tortursager bliver sagligt opklaret.

I nærværende sag, har den sagsøgte part Forsvarsministeriet, selv, og gennem Kammeradvokaten, rigelige ressourcer til at varetage sine interesser og har if. aktindsigt senest meddelt d. 2. ds. modtaget kr. godt 12,5 mio.

Landsrettens bestemmelser indebærer følgende negative indgreb overfor sagsøgernes muligheder for at varetage deres interesser:

1. Sagsøgerne kan alene få betalt rejseudgifter Basra-København retur med et ophold i 3 dage i København.
2. Hvis sagsøgerne ønsker at varetage deres interesser ved at opholde sig i København således at de kan overvære sagen i mere end 3 dage, og herunder overvære de forklaringer, som afgives overfor den dømmende ret af bl.a. Forsvarsministeriets 54 vidner (plus andre sagsøgers afhøringer, andre vidner m.fl.), skal de selv kunne betale for overnatningsudgifter i København det pågældende antal dage. Sagen er nu berammet til mere end 50 retsdage, der strækker sig over perioder frem til midten af maj måned 2018. Sagsøgerne er mindrebedemlede (jf. Højesterets kendelse af 17. september 2013, vedr. at de ikke skulle stille sikkerhed) og har ikke råd til at kunne betale disse udgifter, der er nødvendige for at de kan få en fair rettergang og for at landsretten kan nå frem til en dom på et ordentligt oplyst grundlag.
3. Landsretten har også bestemt, at for så vidt angår de 3 opholdsdage (5 dage inkl. frem- og tilbagerejse), kan de ikke få dækket deres tabte arbejdsfortjeneste, hvilket indebærer, at de selvom de er forsørgere for deres familier i Irak, ikke har mulighed for at sørge for deres underhold under fraværet.
4. Landsretten har endvidere bestemt, at selv for så vidt angår disse få dage, vil der ikke blive ydet betaling for deres opholdsudgifter (diæter), medens de er i København.
5. Ved ovennævnte betalingsindskrænkninger har landsretten i nærværende ændret på sine egne, tidligere afgørelser jf. retsbog af 26. november 2015,

hvorved udgifter til tabt arbejdsfortjeneste og ophold, da sagsøgerne var til retsmedicinske undersøgelser, blev dækket.

Vore klienter forstår ikke, at landsretten nu har truffet beslutninger, som:

- a. Er i strid med landsrettens egne, truffede beslutninger og
- b. Er i strid med den danske stats forpligtelser til at give sagsøgere med fri proces, ikke mindst i en tortursag, adgang til en effektiv, retfærdig rettergang.

Det er Østre Landsrets ansvar som fri proces-myndighed at gøre det muligt for torturofre at afgive forklaring i deres egne sager.

Vi går ud fra, at Østre Landsret ved ovennævnte beslutninger har forudsat, at sagsøgerne ville have mulighed for rent faktisk at komme, uanset de af landsretten opstillede ressourcemæssige barrierer.

Det er ikke tilfældet.

Som det ser ud, vil der som følge af Østre Landsrets beslutninger, som de p.t. foreligger, ikke kunne blive tale om en acceptabel gennemførelse af en retssag om den danske stats ansvar for tortur.

Landsrettens ressourcemæssige indgreb overfor sagsøgernes procesførelse bringer retssagen i åbenlys modstrid med hele det ovennævnte regelsæt, dvs. såvel dansk lovgivning (retsplejeloven og EMRK, der i 1992 er inkorporeret i dansk ret) og internationale konventioner, først og fremmest FN's Antitorturkonvention.

Disse ressourcemæssige krænkelse indgår i en lang række andre krænkelse, allerede som følge af den retsstridigt lange ventetid på over 6 år fra sagskompleksets begyndelse ved de danske domstole d. 13. september 2011. Én af sagsøgerne, nr. 5, er afgået ved døden, medens landsretten behandlede nærværende sag.

Dertil kommer, at landsretten ved beslutning af 26. oktober 2017, jf. retsbog for s.d., godkendte, at der under den fri proces kunne afholdes udgifter til opstilling og leje af lydudstyr til 30 mennesker (d.v.s. inkl. samtlige nulevende sagsøgere) fra hovedforhandlingens påbegyndelse d. 7. november 2017. På baggrund af denne beslutning er det inkongruent, hvis landsretten nu fortsat mener, at den skal afvise at stille de nødvendige ressourcer til rådighed for, at sagsøgerne kan opholde sig her

i Danmark, i det mindste de 5 dage, landsretten har indskrænket den ressourcemæssige dækning til.

På baggrund heraf anmoder advokat Christian F. Jensen om, at landsretten ændrer sin beslutning om ikke at stille de nødvendige ressourcer til rådighed for, at sagsøgerne kan opholde sig her i landet.

Advokat Christian Harlang tilslutter sig på vegne af samtlige klienter ovenstående anmodning og tilføjer følgende:

Talspersonerne for de to sagsøgergrupper, sagsøgerne (1) og (16), er chokerede over landsrettens beslutning om ikke at stille de fornødne ressourcer til rådighed for, at de sagsøgere, der har fri proces, kan opholde sig i Danmark, dels under hele hovedforhandlingen, dels i det mindste medens de selv skal afgive forklaring umiddelbart for den dømmende landsret om deres tilfangetagelse og den mishandling, de har været udsat for. Talspersonerne har – indtil landsrettens nye resourceafskærende beslutninger – forventet, at de forklaringer de begge vil kunne afgive om tilfangetagelsen af dem selv og de uger de tilbragte i torturfængslet, ville kunne støttes yderligere af andre sagsøgers forklaringer om, hvad de har observeret, at disse to sagsøgere blev udsat for.

For disse to talspersoner, er det selvsagt bevismæssigt skadeligt, at der dels kan foreligge den situation, at ingen af de øvrige sagsøgere af de ovennævnte ressourcemæssige grunde ser ud til at kunne møde op. I tilfælde af, at der bliver et fremmøde på tre dage (forudsat at landsretten omgør afskæringen af dækning af opholdsudgifter og tabt arbejdsfortjeneste), vil der stadig bestå det problem, at de bevismæssige fremkomster, der er betinget af de forskellige sagsøgers effektive adgang til at imødegå bl.a. Forsvarsministeriets vidner, ikke indgår i sagen.

Begge advokater kan meddele, at de irakiske torturofre ser med meget betydelig mistillid på de beslutninger, der p.t. er truffet om at opstille en økonomisk blokade for, at de sagsøgere, der har fri proces, alligevel ikke får mulighed for at overvære hovedforhandlingen og afgive deres forklaringer umiddelbart for den dømmende ret, ganske som Forsvarsministeriets partsrepræsentanter, m.v.

De har meget svært ved at tro, at der ikke er tale om en misforståelse.

Bliver beslutningen ikke ændret, ser det ud til, at sagsøgerne ikke får mulighed for at afgive forklaring for landsretten i deres egne sager om den danske stats ansvar for tortur, selvom de har ventet i mere end 6 år på dette, og blev afskåret herfra i forbindelse med delhovedforhandlingen i juni 2016 om forældelse.

København, d. 7. november 2017

Christian Harlang
Advokat (H)

Christian F. Jensen, e.o.
Advokat (L)

Christian Harlang
Advokat (H)
Taarbæk Strandvej 18,1. sal
2930 Klampenborg
Tlf. 3312 20 62
Mail: cha@harlanglaw.dk

Christian F. Jensen
Advokat (L)
Øverødvej 5,2. sal
2840 Holte
Tlf. 45 87 17 17
Mail:cfj@bonnoradvokater.dk

Østre Landsret
Bredgade 59
1260 København K

31. oktober 2017
J.nr. 600096
CFJ/CHA

SAGSØGERNES SAMMENFATTENDE PROCESSKRIFT

i sagsnr. B-3448-14

(1)
(2)
(3)
(4)

(5)
(6)
(7)
(8)
(9)
(10)
(11)
(12)
(13)
(14)
(15)
(16)
(17)

(18)

(19)

(20)

(21)

(22)

(23)

(v/ advokat Christian Harlang for samtlige, og advokat Christian F. Jensen for sagsøgerne 2 - 4, 6 - 15 og 17 - 23)

mod

Forsvarsministeriet
Holmens Kanal 42
1060 København K
*(Kammeradvokaten
v/ advokat Peter Biering)*

Under nærværende sag giver vi møde for sagsøgerne, for hvem der nedlægges følgende:

1. PÅSTANDE:

Påstand 1

Sagsøgte tilpligtes til hver af sagsøgerne at betale kr. 120.001,- med tillæg af procesrenter fra sagens anlæg af kr. 60.001,- og af kr. 39.999,- fra 26. juni 2017 og af kr. 20.001,- fra 10. oktober 2017, alt til betaling sker.

Påstand 2

Sagsøgte tilpligtes at anerkende:

at sagsøgte har pligt til at foranledige en effektiv, officiel, uafhængig og særskilt undersøgelse af, om sagsøgerne har været udsat for tortur eller umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf som følge af sagsøgtes handlinger og/eller undladelser jf. Statens undersøgelsesforpligtelser ifølge Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 3, jf. art. 1, der ved lov nr. 285 af 1992 er inkorporeret som en del af national dansk ret.

Overfor sagsøgtes påstand om afvisning af sagsøgernes påstand 2 nedlægger sagsøgerne påstand om, at dette proceskrav fremmes til pådømmelse i materien.

BEMÆRKNINGER TIL PÅSTANDENE.

Påstand 1:

1.1. Påstandsbeløbet.

Under nærværende sag har det været et helt gennemgående tema, at Forsvarsministeriet som sagsøgt retsstridigt har forsøgt at holde så mange oplysninger som muligt tilbage fra både landsretten og de sagsøgende torturofre.

Udover at adfærden er i strid med en offentlig myndigheds naturlige forpligtelse til at bidrage til en retssags oplysning, hvori staten er sagsøgt, jf. f.eks. Højesterets kendelse i U 1998.16 H, har det også den uhensigtsmæssige virkning, at oplysninger af væsentlig bevismæssig betydning for den endelige opgørelse af sagsøgernes retmæssige krav på tortgodtgørelse, erstatning, m.v., formentlig ikke foreligger ved bevisførelsens afslutning for landsretten.

Kravet for hver enkelt sagsøger er til brug for landsrettens pådømmelse derfor foreløbigt fastsat til:

Tort, erstatning, m.v.:	90.000 kr.
Art. 6-krænkelser:	<u>30.001 kr.</u>
I alt foreløbigt:	<u>120.001 kr.</u>

1.2. Fri proces.

Procesbevillingsnævnet har – efter 6 forudgående afslag fra såvel Civilstyrelsen som nævnet tilsammen – meddelt fri proces til sagsøgernes påstand 1 for det beløb, der på det tidspunkt var nedlagt påstand om, kr. 60.001,-

Påstand 2:

Østre Landsret afviste ved kendelse af 22. august 2016 sagsøgernes principale påstand 2.

Nærværende sammenfattende processkrift behandler derfor under påstand 2 alene den del, der oprindeligt udgjorde sagsøgernes subsidiære påstand 2.

-----

2. SAGSFREMSTILLING OG HOVEDANBRINGENDER

Påstand 1:

Sagerne angår under påstand 1 sagsøgernes krav på tortgodtgørelse som følge af den tortur og umenneskelige og nedværdigende behandling de civile sagsøgere har været udsat for under danske styrkers såvel hårdhændede frihedsberøvelse af dem d. 25. november 2004 i Basra, Irak, som den efterfølgende overgivelse til irakisk politi til forhør, fængsling og yderligere tortur samt umenneskelig og nedværdigende behandling frem til d. 6. december 2004, respektivt primo februar 2005, hvilket er i modstrid med både gæl-

dende national dansk ret og med tilhørende folkeretlige forpligtelser, der som stat påhviler sagsøgte.

Sagsøgernes krav er således baseret på erstatningsretlige regler, hvorunder bl.a. indgår de forpligtelser, som følger også af international ret, jf. Den Europæiske Menneskerettighedskonventions¹ art. 3, FNs antitorturkonvention², m.v.

De tortur-forhold m.v. som den sagsøgte stat direkte og/eller indirekte er ansvarlig for, er af mangeartet karakter og af særdeles omfattende mængde, således som det fremgår af nærværende sammenfattende processkrift og det i sagen øvrige processtof, herunder retsmedicinske rapporter og Retslægerådets udtalelser, m.v.

Forholdene, der er ansvarspådragende, består af følgende tidsmæssige hovedgrupper:

1. Tilfangetagelsen d. 25. november 2004 og den dermed forbundne helt unødigt brutale behandling, jf. filmoptagelser foretaget af det danske militær under operation "Green Desert" (bilag 0, DVD), britiske optegnelser med bl.a. sagsøgerne angivet som tilfangetagne under den dansk ledede operation (E VII 1547), m.v.
2. Behandlingen i Shaibah Log Base under opholdet d. 25. november 2004, bortset fra sagsøger (6).
3. Indespærring herefter i op til 60 dage under brutale og nedværdigende forhold med udøvelse af tortur m.v., bortset fra sagsøger (6).

Herom handler pkt. 1.1 nedenfor.

Dertil kommer sagsøgernes krav på godtgørelse som følge af sagsøgtes krænkelse af sagsøgernes ret til retfærdig rettergang, jf. EMRK art. 6, også jf. art. 3 og 13, herunder således som disse dele af national ret skal forstås i lyset af CAT med dertilhørende General Comment no. 3, jf. pkt. 1.2 nedenfor.

---

¹Forkortes "EMRK".

² Forkortes "CAT".

1.1. Operation Green Desert. Sagsøgernes tilfangetagelse og udlevering til tortur og umenneskelig og nedværdigende behandling.

D. 25. november 2004 gennemførte det danske militær operation Green Desert. Anledningen var, at lokale, shia-muslimsk dominerede irakiske politistyrker bad om den danske bataljons nødvendige bistand (jf. f.eks. E V 276, pkt. 1.2) til at tilfangetage bl.a. sagsøgerne.

I modsætning til de shia-muslimske irakiske politistyrker er alle 23 sagsøgere af sunni-muslimsk observans. Sagsøgerne (12) – (23) er sunni-sufi-muslimer – sufi er en religiøs retning indenfor både shia- og sunni-islam.

Det danske militærs operation Green Desert var således en del af en lokal, sekterisk konflikt, hvis eksistens og karakter sagsøgte var vidende om også inden d. 25. november 2004 (jf. f.eks. E V 13, pkt. 4).

1.1.1. Sagsøgte vidste eller burde have vidst, at sagsøgerne ville blive udsat for tortur som følge af, at danskerne muliggjorde sagsøgernes tilfangetagelse under operation Green Desert.

Dansk militær vidste eller burde allerede inden sin gennemførelse af operation Green Desert have vidst, at sagsøgerne ville eller med overvejende sandsynlighed ville blive udsat for tortur og/eller anden umenneskelig og/eller nedværdigende behandling, hvis operationen førte til sagsøgernes tilfangetagelse (og overdragelse) til irakisk politi.

Dokumentationen herfor består bl.a. af militærpersoners egne observationer inden operationens gennemførelse, jf. primært E V 13 (pkt. 4), 15, 51, 69 – 70, 84, 93, 102, 117, 120, m.v., samt militærpersoners efterfølgende bekræftelser overfor offentligheden, jf. bl.a. E VI 767 og E VII 1281, eller internt til Forsvarets Auditørkorps, jf. f.eks. E VII 1052, 6. afsnit. Der vil blive stillet spørgsmål til vidnerne, herunder nuværende og tidligere ansatte i det danske militær, om deres kendskab til irakiske politistyrkers behandling af fanger, forud for gennemførelsen af operation Green Desert d. 25. november 2004.

Forsvarsministeriet har også qua sin "...oplæring..." af irakisk politi (jf. E III 994, 2. almindelige afsnit, og f.eks. E V 276 (pkt. 1.2.1.) samt E VII 1052, næstsidste afsnit) haft indsigt i de brutale og internationalt retsstridige metoder, som irakisk politi anvendte før, under og efter operation Green Desert.

Dette er i tilføjelse til det danske militærs forudgående kendskab til de inhumane tilstande i irakiske fængsler, irakisk politis mishandling af fanger, m.v., som eksisterede også forud for d. 25. november 2004. Dette emne er et bevistema, som sagsøgerne også under afhøringerne vil uddybe. Sagsøgte oplysninger i E III 994, næstsidste afsnit, med undtagelse af sidste pkt., er noteret i denne forbindelse. De således påberåbte oplysninger, som Forsvarsministeriet også her er fremkommet med, lyder i deres helhed:

"Fælles for disse militære foretagender, er at Danmark deltager bl.a. med henblik på at forbedre den tilstand og de forhold, der på nuværende tidspunkt er i det pågældende land eller territorium, f.eks. ved at træne soldater eller ved at bidrage i kapacitetsopbygning. Det er en naturlig del heraf, at de fremmede stater, som Danmark bistår, ikke på nuværende tidspunkt lever op til den standard, som Danmark opstiller for sin egen myndighedsudøvelse på eget territorium."

1.1.2. Dokumentation for selve operationens gennemførelse.

Den dansk ledede operation Green Desert blev iværksat før daggry torsdag d. 25. november 2004, på et tidspunkt hvor mange muslimer, inkl. hovedparten af sagsøgerne, var til morgenbøn.

Militæroperationen var opdelt i fire hovedmål, kaldt Cyan 1 til 4.

Cyan 4 var endvidere opdelt i mål 4a og 4b.

Sagsøgerne (1) til (11) blev tilfangetaget ved Cyan 1, de fleste af dem på vej ud af moskeen. Dette mål ses f.eks. E V 335.

Sagsøgerne (12) til (23) blev tilfangetaget ved Cyan 4, hovedparten af dem inde i selve deres (sufi-)moske. Dette mål ses f.eks. E V 343.

De bilag, som beskriver selve den danske militæroperationens forberedelse og gennemførelse, findes primært i E V 265 – E VI 544, hvortil henvises.

Det bemærkes i den forbindelse, at udtrykket "DANBN" betegner den danske bataljon i Irak (i nærværende sag var "hold 4" udstationeret i perioden 12. august 2004 til 17. februar 2005, jf. f.eks. E VI 559).

Udtrykket "TSU" betegner de irakiske politistyrker.

Dansk militær havde til brug for gennemførelsen af operation Green Desert kommandoen over militærpoliti, herunder britisk militærpoliti underlagt dansk instruktion og autoritet, jf. f.eks. E VI 794. Endvidere havde dansk militær under operationen et britisk kompagni under sin kommando, jf. f.eks. E VI 793.

Øverstkommanderende for den danske bataljon i Irak, hold 4, var oberst John Dalby. Han befandt sig under gennemførelsen af operation Green Desert i den fremskudte kommandopost (Tactical Operations Centre³), som var placeret i gangafstand fra Cyan 1. Han blev flere gange umiddelbart efter tilfangetagelserne af sagsøgerne på Cyan 1 og 4 mundtligt underrettet om, at der havde fundet mishandling af fanger sted.

Der er i sagen fremlagt to udgaver af bl.a. de såkaldte TOC-logs (står for Tactical Operations Centre logs, jf. E VI 794, pkt. 2.2). Denne log er en af sagsøgte udarbejdet udgave af radiokommunikationen i den danske bataljon for en tidsmæssigt afgrænset periode. Til brug herfor er i et andet bind medtaget oversigt over de anvendte forkortelser, kaldetal, etc., som blev anvendt under operationen, jf. E VII 1541. Kaldetal "72" står f.eks. for (chefen for) den danske spejdereskadron, som anførte operationen på målene Cyan 4a og 4b.

Sagsøgerne henviser endvidere til de forestående afhøringer.

---

³ Forkortes "TOC".

Sagsøgerne har på flere måder ført bevis, og agter at føre bevis for, at de dels blev tilfangetaget, dels blev udsat for tortur som følge af operation Green Desert.

Der henvises herunder bl.a. til:

- A. Sagsøgernes partsforklaringer, herunder således som de fremgår af de oprindelige stævninger (E II 1, 29, 115, 243 og 305).
- B. Vidnerne (A) - (O) jf. processkrift 27 af 24. oktober 2017 (E 1091).
- C. Den af filmoptagelserne fra operation Green Desert, som er kommet frem i sagen (bilag 0, DVD).
- D. De retsmedicinske rapporter, som er udarbejdet på baggrund af undersøgelser foretaget af henholdsvis de to danske retsmedicinere prof., dr.med. Jørgen Lange Thomsen og prof., dr.med. Peter Mygind Leth, samt psykolog Dr. Sana Hamze og speciallæger i psykiatri Dr. Raghda Sleit og Dr. Mona Hamed (E VI 665 - 716, 803 - 830 og 847 - 868 samt E VII 1149 - 1228). De tre sidstnævnte har arabisk sprog som modersmål.
- E. Retslægerådets udtalelse om de under pkt. D påberåbte retsmedicinske rapporter, jf. E VII 1365 - 1482.
- F. Britiske optegnelser over tilfangetagne under operationen (E VII 1547).

1.1.3. Forsvarsministeriets retsstridige tilbageholdelse af oplysninger. Forsøg på procesbedrageri. Omvendt bevisbyrde og processuel skadevirkning for sagsøgte.

Danske myndigheder i Irak var forpligtede til at overvåge, at mennesker de tog til fange og udleverer til fremmede magter ikke blev udsat for overgreb.

I denne sag har det danske militær imidlertid intet tilsyn foretaget med sagsøgerne, hvilket i sig selv er en krænkelse af sagsøgernes rettigheder, jf. påstand 1.

Såfremt den danske stat havde overholdt sine forpligtelser, ville den "alle-rede" på dette tidspunkt have konstateret, at de – som forventeligt – var blevet mishandlet.

Omvendt har det danske militær holdt sig i uvidenhed ved ikke at gennemføre disse pligtige tilsyn, hvilket endvidere i sig selv har medført en underoplysning af sagsøgernes sag, hvor ansvaret for dette påhviler Forsvarsministeriet som sagsøgt.

Det bemærkes, at sagsøgte udøvende myndighed også i øvrigt i meget væsentligt omfang fortsat holder oplysninger tilbage fra såvel den dømmende myndighed som de sagsøgende torturofre.

Herunder har Forsvarsministeriet retsstridigt først undladt at efterkomme Østre Landsrets editionspålæg af 25. januar 2017 (E I 321), jf. bl.a. Kammeradvokatens processkrift O (E III 941), Q (E III 965) og R (E III 979), dernæst undladt at efterkomme selv det mere indskrænkede editionspålæg, som landsretten traf afgørelse om d. 2. oktober 2017 (E I 393).

Endvidere tilbageholder sagsøgte i væsentligt omfang oplysninger ved foretagelse af overstregninger af oplysninger, der ud fra dokumenternes og sagens sammenhæng klart må forventes at underbygge sagsøgernes proceskrav yderligere, jf. f.eks. E V 112, 113, 259, 306, 309, 328, 331, 356 – 357, 372 – 373 og 388 – 389 samt E VII 1126 – 1129 samt E VIII 128 – 132, m.v., m.v.

En række bilag er endvidere først meget sent under nærværende domstolsproces, og efter adskillige afslag på ansøgninger om fri proces⁴ og delhoved-

---

⁴ Som bekendt kan det have betydning for meddelelse af fri proces, og dermed ressourcetsvage irakiske torturofres mulighed for at føre retssag om den danske stats ansvar, at der er "*...en vis udsigt til medhold...*"

forhandling om forældelse d. 22. august 2016 (E I 109), blevet fremlagt i mindre overstregne eller ikke-overstregne udgaver, jf. f.eks. E V 59 – 63.⁵

Derudover har Forsvarsministeriet forsøgt at begå procesbedrageri overfor Østre Landsret (som indtil videre har forholdt sig passiv overfor dette) såvel som sagsøgerne ved at lyve om anvendelsen af organiserede filmoptagelser (såkaldte "combat cameras") under operation Green Desert. Der henvises herom særligt E II 157 og 277.⁶

Den udøvende myndigheds retsstridige adfærd, jf. bl.a. U 1998.16 H har til formål at hindre den dømmende myndighed i at træffe en saglig og materielt korrekt afgørelse.

Derfor er det i tilfælde af bevistvivil sagsøgte, der skal løfte bevisbyrden for, at sagsøgerne ikke skal have medhold i deres proceskrav (omvendt bevisbyrde, herunder p.g.a. processuel skadevirkning, jf. retsplejelovens § 344, stk. 2 (jf. f.eks. E III 969 – 975, særligt 971, sidste afsnit)).

1.1.4. Forsvarsministeriets formalitetsindsigelse om "jurisdiktion" som ansvarsfrihedsgrund i sager om tortur.

Forsvarsministeriet v/ Kammeradvokaten har som én blandt mange formelle indsigelser gjort gældende, at EMRKs og CATs materielle beskyttelsesregler overfor f.eks. udlevering til tortur ikke kan finde anvendelse i nærværende sag, fordi det danske militær angiveligt ikke havde etableret "jurisdiktion" i det område, hvor tilfangetagelserne fandt sted.

Sagsøgerne påberåber sig som hidtil under procesførelsen både national og international ret til støtte for, at sagsøgte skal dømmes i overensstemmelse med torturofrenes krav på godtgørelse for krænkelse af det absolutte forbud imod tortur og anden umenneskelig eller nedværdigende behandling.

---

⁵ Denne type bilag er i ekstrakten hovedsagligt anbragt ved siden af hinanden, så denne sammenhæng kommer tydeligt frem.

⁶ Sagsøgerne udarbejder en særlig tillægsekstrakt, hvor processkrifter og bilag vedr. forøget på procesbedrageri er samlet i ét bind.

Det følger således både af almindelige retsgrundsætninger, almindelig erstatningsret, retspraksis (f.eks. Højesterets dom i den såkaldte "Afghanistan-sag", jf. U 2013.2696 H), Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (som ved inkorporeringsloven blev gjort til en del af dansk ret) samt FNs Antitorturkonvention, at en stats militære styrker hverken må medvirke til at andre underkastes tortur, eller selv foretage sådanne handlinger.

Der gælder et universelt forbud imod tortur, der således har karakter af en jus cogens-norm.

Disse regler forbyder enhver stat f.eks. at medvirke til tortur (ved muliggørelse af, at andre kan foretage frihedsberøvelse, hvor mishandling af andre mennesker er en sandsynlig følge, eller egen udlevering til forventelig tortur). Det er ikke et krav, at der foreligger egentligt såkaldte "...vægtige grunde...", således om Forsvarsministeriet har påberåbt sig E 1014, 2. afsnit.

Regelsættene om jurisdiktion i f.eks. EMRK og CAT, som er en del af Forsvarsministeriets mange formelle indsigelser imod, at denne udøvende myndighed skal kunne holdes ansvarlig for sine handlinger og undladelser, har derfor ikke afgørende betydning.

Højesteret har udlagt ansvarsnormen således, at domstolene som uafhængig, dømmende myndighed skal tage stilling til, om den udøvende myndighed, Forsvarsministeriet, kan "bebrejdes" noget i forbindelse med den konkrete, militære operation. Det hedder således:

"Retsgrundlag

Om A har krav på erstatning eller godtgørelse af Forsvarsministeriet, skal afgøres efter dansk erstatningsrets regler om myndighedsansvar. Spørgsmålet er derfor, om der er noget at bebrejde myndighederne i forbindelse med tilbageholdelsen af A eller overgivelsen af ham til de amerikanske styrker.

Det må anses for en grundregel i dansk ret, at personer, som er i myndighedernes varetægt, skal behandles humant og ikke udsættes for tortur, umenneskelig eller nedværdigende behandling. Denne adfærdsnorm må i en sag som den foreliggende udfyldes med respekt af Danmarks internationale forpligtelser." (understreget her)

Det fremgår tillige af flere bilag (jf. f.eks. E VII 1048 og 1285), at konstruktionen med dansk militærs "ydre ring" alene har til formål at omgå Danmarks forpligtelser til, at personer i deres varetægt ikke udsættes for tortur. Dette er selvsagt ikke anerkendelsesværdigt, og særligt i sager af nærværende karakter skal militæres forsøg på at omgå den danske stats forpligtelser underkastes en særdeles skærpet vurdering. Efter Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols⁷ praksis er der ingen skønsmargin for medlemsstaterne i spørgsmål om tortur, og forbuddet er absolut. Dette skal selvsagt også tillægges betydning, når en uafhængig domstol skal vurdere spørgsmålet, om den danske stat kan undvige sine forpligtelser til at undgå, at den medvirker til og muliggør torturforbrydelser.

Det fastholdes, at danske styrker deltog i såvel gennemsøgning af huse som foretagelse af tilbageholdelser af de mennesker, som nu har anlagt sag imod den danske stat, for at få fastslået Forsvarsministeriets civile ansvar for de forbrydelser, som de har været udsat for.

Danske soldater deltog i såvel transport og forhør (herunder krænkende behandling) af sagsøgerne, og danske køretøjer blev ligeledes anvendt i denne forbindelse.

Uagtet dette fastholder sagsøgerne tillige, at etableringen af en såkaldt "ydre ring", som ikke er en dækkende beskrivelse af det danske militærs adfærd under operation Green Desert, i sig selv er tilstrækkeligt til at etablere såvel ansvar, som den af Forsvarsministeriet bestridte jurisdiktion, jf. EMRK og CAT med tilhørende praksis. Den såkaldt "*...ydre ring...*", som Forsvarsministeriet henviser til, er ikke anvendelig som generel ansvarsfritagelse. Allerede i henhold til sagsøgtes eget anbringende i E III 1021, næstsidste afsnit, om at formålet med den "ydre ring" var, at "*...sikre, at udefrakommende trusler og forstyrrelser ikke påvirkede de irakiske styrkers arbejde i området inden for ringen.*", følger det, at dansk militær havde etableret effektiv kontrol med det pågældende område, som lå indenfor denne "ring". Endvidere bemærkes, at sagsøgtes anvendelse af en teoretisk "ydre ring" alene kan have til formål at forsøge at omgå den danske stats forpligtelser til ikke at med-

---

⁷ Forkortes "EMD".

virke til torturforbrydelser, herunder ved tilfangetagelse til samme, og at Forsvarsministeriets synspunkt allerede af denne grund skal forkastes.

Forsvarsministeriet havde påtaget sig udøvelsen af offentlig (militær-) myndighed i Az Zubayr, herunder i form af magtbaseret sikring af et lille geografisk område, således at tilfangetagelser kunne finde sted indenfor dette område. Også derfor er sagsøgtes indsigelse om jurisdiktionsmangler ikke at tage til følge. Det er irrelevant, om der rent kvantitativt deltog færre danske soldater end irakiske i operationen, jf. E III 1024.

Der er intet grundlag - ej heller nogen hjemmel - til, at den dømmende myndighed skal udvise "*...særlig tilbageholdenhed...*" i sin prøvelse af nærværende tortursager, således som den udøvende myndighed Forsvarsministeriet har ønsket det i processkrift S (E III 985).

Nationalstaternes udøvende - og dømmende - myndigheder underkastes tværtimod en særdeles indgående prøvelse i sager om netop ansvar for tortur og umenneskelig eller nedværdigende behandling af andre mennesker.

Det vil være i direkte strid med national ret, jf. særligt EMRK, jf. inkorporeeringsloven, samt Danmarks internationale forpligtelser, jf. CAT, hvis en sådan "*særlig tilbageholdenhed*" blev udvist af de danske domstole i sager om den danske stats ansvar for tortur.

Forsvarsministeriet har til støtte for dets normafvigende standpunkt om "*særlig tilbageholdenhed*" påberåbt sig som faktum, at det vil "*...kunne have vidtgående konsekvenser for Danmarks fremtidige muligheder for at deltage i internationale militære samarbejder...*" Som mange, hvis ikke alle, kan gennemskue, er dette ikke et argument pro, men contra "*særlig tilbageholdenhed*".

Der er således tale om ansvar for torturforbrydelser, men sagen her håndteres af Forsvarsministeriet, som om det vedrørte materielskade.

1.2. Sagsøgernes ret til retfærdig rettergang og godtgørelse jf. EMRK art. 6.

1.2.1. Afvisningen af de oprindelige sager. Urimeligt lang sagsbehandlingstid som følge af Forsvarsministeriets adfærd.

Som det fremgår af E IV 94 – 98 måtte sagsøgerne meddele, at de ikke kunne give møde til forberedende retsmøde d. 20. december 2013, fordi Procesbevillingsnævnet på trods af Højesterets kendelse af 17. september 2013 (U 2013.3358 H) endnu engang havde meddelt afslag på fri proces.

Sagsøgernes advokat anmodede om at blive beskikket i henhold til den på det tidspunkt foreliggende retspraksis, jf. E IV 96 og 98.

I stedet for at meddele beskikkelse på dette tidspunkt, afvist Østre Landsret tortursagen fra det danske domstolssystem, jf. E I 55. Dette til trods for, at Kammeradvokaten ifølge retsbog af 23. december 2013 fra retsmødet d. 20. december 2013 på rettens forespørgsel oplyste, at det er hans opfattelse, at sagsøgerne – hvis sagerne skal fortsætte – ikke kan føre sagerne uden advokatrepræsentation.

Denne afvisning blev efter Procesbevillingsnævnets tilladelse indbragt for Højesteret.

Højesteret ændrede imidlertid ved kendelse af 24. oktober 2014 den hidtidige praksis, cfr. Højesterets kendelse af 31. marts 2006, UfR 2006.1869 H, første præmis, som lyder:

”Efter at A's oprindelige advokat var udtrådt af sagen, trådte advokat Bjarke Madsen ind efter aftale med A, hvorefter han blev beskikket i medfør af retsplejelovens § 259, stk. 3.” (understreget her)

De bærende præmisser i denne kendelse er i åbenlys modstrid med følgende præmis i denne sag om den danske stats ansvar for tortur, fra Højesterets kendelse af 24. oktober 2014, s. 10, 1. afsnit, 3. pkt. (E I 74):

"Det bemærkes herved, at der ikke var grundlag for at meddele de kærende et advokatpålæg og beskikke en advokat for dem efter retsplejelovens § 259, allerede fordi advokat Y den 20. december 2013 som nævnt repræsenterede de kærende."

Højesteret opretholdt dermed Østre Landsrets beslutning af 23. december 2013 (E I 55) om afvisning af sagerne behandlet af landsrettens 7. afdeling med numrene B-3421-11, B-397-12, B-1162-12, B-3534-12 og B-420-13 (E I 1 - 64 samt E II 1 - 418).

Sagerne blev oprindeligt anlagt således:

B-3421-11 for en sagsøger benævnt (1) ved stævning indleveret til Københavns Byret den 13. september 2011 med henvisningsbegæring, jf. retsplejelovens § 226 som følge af sagens principielle karakter, hvilket af Københavns Byret blev imødekommet ved kendelse af 25. oktober 2011.

B-397-12 for sagsøgerne (2) til (6) den 30. december 2011 for Københavns Byret med tilsvarende henvisningsbegæring, hvilket af Københavns Byret blev imødekommet ved kendelse af 31. januar 2012.

B-1162-12 for sagsøgerne (7) til (9) den 16. marts 2012 med enslydende henvisningsbegæring, hvilket også af Københavns Byret er imødekommet, ved kendelse af 30. marts 2012.

B-3534-12 for sagsøgerne (10) til (11) den 28. september 2012, som d. 11. oktober 2012 ligeledes blev henvist til Østre Landsret.

B-420-13 den 28. december 2012, for sagsøgerne (12) til (23), henvist med henvisning til sagsøgernes begæring efter retsplejelovens § 226, ved kendelse af 31. januar 2013.

Nærværende, genanlagte sager er ligeledes henvist til Østre Landsret som første instans, jf. Københavns Byrets kendelse af 16. december 2014, jf. E I 75.

Afvisningen af sagerne har bevirket en forudsigelig og betydelig yderligere forsinkelse af deres endelige afgørelse i blot landsretten som første instans. Denne vil således i henhold til gældende praksis tidligst kunne forventes at foreligge primo juli 2018, og således næsten 7 år efter sagskompleksets indledning ved Danmarks Domstole.

Dette kan i det helt væsentlige – men ikke udelukkende, jf. særligt E III 1077 – tilskrives Forsvarsministeriets adfærd, herunder ved tilbageholdelse af væsentlige oplysninger, som bl.a. kunne have fået betydning for spørgsmålet om beskikkelse af advokat på et tidligere tidspunkt.

Om sagernes særdeles langvarige forløb og særligt – men ikke udelukkende – Forsvarsministeriets ansvar herfor henviser sagsøgerne endvidere til ekstraktbind I – III, som indeholder relevante retsbøger og processkrifter til belysning af også dette emne under hovedforhandlingen.

1.2.2. Yderligere.

Sagsøgerne har d. 10. oktober 2017 (E III 1077) forhøjet deres betalingspåstand som følge af den situation, der nu er skabt efter ønske fra Forsvarsministeriet og som direkte følge af Østre Landsrets dispositioner de seneste måneder under sagens forberedelse.

Forhøjelsen er ikke p.t. omfattet af fri proces, og det er derfor alene advokat Christian Harlang, der på vegne af sagsøgerne nedlægger den forhøjede påstand på nuværende tidspunkt.

Under den fri proces påberåber sagsøgerne sig dog også de anbringender, der nu gøres gældende, jf. nedenfor, men til støtte for den del af påstand 1, som er på 10.000 kr. pr. sagsøger, og som vedrører krænkelse af torturofrenes ret til retfærdig rettergang for en uafhængig, national domstol, jf. EMRK art. 6.

Til støtte for sagsøgernes påstand 1, for så vidt angår den del af betalingspåstanden, der vedrører den danske stats krænkelse af sagsøgernes ret til ret-

færdig rettergang efter EMRK art. 6, gøres således såvel indenfor som udenfor den fri proces supplerende gældende, at:

- A) Østre Landsret har, først ved måneders passivitet, herefter ved afgørelse d. 2. oktober 2017 (E I 393), ladet/tilladt Forsvarsministeriet at fremlægge et overordentligt omfattende bevismateriale, jf. editionspålæg af 25. januar 2017 (E I 326), praktisk set tidsmæssigt afskåret sagsøgernes mulighed for at føre (mod-) bevis. Det er således nu tilladt, at de ifølge Kammeradvokaten beroende ca. 1.600 dokumenter kunne fremlægges d. 24. oktober 2017. Dette er efter afslutningen af sagens forberedelse, og kun 14 dage inden hovedforhandlingens begyndelse. Dertil kommer, at editionspålægget d. 2. oktober 2017 er blevet yderligere indskrænket til at lade Forsvarsministeriet selv afgøre, hvilke dokumenter (eller dele heraf) der efter retsplejelovens § 169 skal fremlægges. Dette har resulteret i, at Forsvarsministeriet har valgt at tilbageholde over 98 % af de bilag, der reelt må anses for omfattet af editionspligten. Der henvises herom endvidere til E VII 1296 og 1483.
- B) Østre Landsret har d. 3. oktober 2017 (E I 406) - imod sagsøgernes anmodning, men til efterkommelse af Forsvarsministeriets ønsker - afvist at udsætte hovedforhandlingen med som udgangspunkt én måned, således at sagsøgerne kunne få mulighed for evt. at varetage deres interesser som nævnt under pkt. A) ovenfor. Nærværende retssagskompleks blev indledt ved stævning af 13. september 2011 jf. E II 1 (genanlagt d. 24. oktober 2014, samme dag som Højesterets afgørelse om afvisning, jf. E III 419), og er konsekvent blevet forsinket navnlig som følge af landsrettens løbende efterkommelse af Forsvarsministeriets begæringer.
- C) I retsbog for d. 3. oktober 2017, pkt. 15 (E I 406), har landsretten endvidere besluttet ikke at stille den fornødne tid til rådighed for hovedforhandlingen.
- D) Østre Landsret har afvist under fri proces at gøre det økonomisk muligt for torturofrene at komme til Danmark under hovedforhandlingens varighed (d. 7. november 2017 til 8. maj 2018),

således at de kan være fysisk til stede og løbende drøfte sagens forhold (herunder særligt fremkomsten af evt. nye oplysninger) med deres advokater. Forsvarsministeriet har naturligvis denne direkte og effektive adgang til løbende - og under kommunikationssikre forhold - at drøfte sagens udvikling med sin private advokat, Kammeradvokaten.

- E) Østre Landsret har tilladt Forsvarsministeriet at tilbageholde ca. 95 % af den militære rapport, udarbejdet på engelsk, som er fremlagt med de resterende 5 % som sagens bilag CÅ, jf. E I 349. Landsrettens begrundelse som dømmende myndighed er, jf. E I 364, 4. afsnit, at en engelsk udøvende myndighed ikke ønsker den fremlagt i en dansk retssag. Kammeradvokaten har i den forbindelse henvist til et cirkulære, som imidlertid klart ikke kan tillægges forrang for hverken retsplejeloven, inkorporeringsloven, EMRK eller Danmarks internationale forpligtelser i henhold til CAT, m.v. Krænkelsen er nu fuldbyrdet derved, at Procesbevillingsnævnet i en ifølge reglerne ubegrundet afgørelse af 6. oktober 2017 har meddelt afslag på, at beslutningen kan indbringes for Højesteret.

Der henvises for så vidt angår disse anbringender endvidere til sagens rets- bøger og processkrifter, jf. ekstraktbind I - III.

Uanset om sagsøgerne måtte få medhold i deres proceskrav, er det åbenlyst at ovennævnte pkt. A) til E) udgør væsentlige hindringer for, at de kan varetage deres partsinteresser, herunder særligt ved sammenligning med Forsvarsministeriets muligheder herfor. EMRK art. 6 indeholder krav om opfyldelse af et "equality of arms"-princippet, og det forholder sig således, at rettigheder i henhold til EMRK skal være effektive og praktisk anvendelige, ikke blot teoretiske (og dermed må rettighederne ikke være illusoriske).

Påstand 2:

Efter Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols helt faste praksis har stater, som har tiltrådt og ratificeret EMRK, pligt til på en uafhængig og effektiv måde at foretage en undersøgelse af rimeligt begrundede anmeldelser/anførsler⁸ fra personer, som oplyser at have været udsat for tortur eller anden alvorlig mishandling i strid med EMRK art. 3, jf. f.eks. EMDs dom af 28. oktober 1998 i sagerne Assenov m.fl. mod Bulgarien, præmis 102.

Undersøgelsespligten foreligger også, hvor danske myndigheder konfronteres med klare oplysninger i officielle dokumenter, herunder lægeerklæringer, der giver grundlag for at antage, at personer har været udsat for behandling i strid med EMRK art. 3, jf. f.eks. EMDs dom af 6. april 2004 i sagerne Ahmet Özkan m.fl. mod Tyrkiet, præmis 359.

Der foreligger en skærpet pligt til at foretage sådanne undersøgelser, når der foreligger oplysninger om religiøst motiveret vold og alvorlige personovergreb.

Hvis sådanne undersøgelser som nævnt ovenfor ikke foretages, og indenfor rimelig tid, vil pågældende medlemsstat krænke sine forpligtelser og de pågældende personers rettigheder efter EMRK art. 3, jf. art. 1.

I nærværende sag har danske myndigheder fået forelagt oplysninger, senest ved Retslægerådets udtalelse af 16. oktober 2017 (E VII 1365), som giver fuldt tilstrækkeligt grundlag for at antage, at sagsøgerne har været udsat for behandling i strid med EMRK art. 3.

For sagsøgerne henvises til deres i det helt væsentlige samstemmende oplysninger, jf. sagsfremstillingerne i de respektive stævninger samt partsforklaringer.

---

⁸ På engelsk, jf. EMDs domspraksis: "*credible assertion*", jf. f.eks. EMDs dom af 20. juli 2000 i sagen Caloc mod Frankrig, præmis 89, eller "*arguable claim*" jf. f.eks. EMDs dom af 28. oktober 1998 i sagerne Assenov m.fl. mod Bulgarien, præmis 102.

En navngiven dansk soldat, Masoud Vahedi, var vidne til krænkelser af art. 3, som har fundet sted under den militære operation, hvor sagsøgerne blev frihedsberøvet. Dette fremgår bl.a. af en avisartikel af 7. januar 2012 fra dagbladet Politiken (E VI 767), og hans forklaring for landsretten.

En dansk officer, som også selv deltog i Operation Green Desert, har bekræftet at have modtaget rapporter fra andre soldater om, at fanger af irakisk politi *"...fik nogle ordentlige tæsk. At det irakiske politi og den irakiske hær slog dem foran danskerne."*, m.v. Den danske officer har tillige bekræftet, at det irakiske politi *"...gik efter sunnier..."* Dette fremgår af en artikel af 9. december 2010 i Information (E VI 621).

Tidligere militærjurist hos sagsøgte, Kurt Borgkvists, tilsynsrapport af 19. juli 2004 for juni måned 2004 (E V 87). Det fremgår af bilagets s. 7 til 8, at 8 ud af 13 fanger i irakisk politis varetægt *"...klagede over at være mishandlet af civilt politi under deres tilfangetagelse."*, og at fangerne anmeldte overgreb i strid med deres rettigheder efter EMRK art. 3.

Af Forsvarsministeriets skrivelse af 9. juli 2004 (E V 59), Forsvarsministeriets skrivelse af 16. juli 2004 (E V 63), Udenrigsministeriets e-mail af 19. juli 2004 (E V 71) og Ambassaden i Bagdads meddelelse af 24. juli 2004 (E V 83) fremgår, at sagsøgte har forsøgt at indhente *"...irakiske tilsagn..."* (såkaldte "diplomatiske garantier") om, at *"...de af danske styrker tilbageholdte..."* og *"...civile irakere, som danske styrker måtte tilbageholde..."* vil blive behandlet i overensstemmelse med den humanitære folkeret.

Sådanne diplomatiske garantier er ikke et effektivt værn mod, at personer, som sagsøgte måtte have tilbageholdt eller medvirket til at tilbageholde, udsættes for tortur, m.v. Den danske stat har selv siden 2006 fremlagt og fået vedtaget FN-resolutioner med bl.a. følgende ordlyd:

"8. Urges States not to expel, return ("refouler"), extradite or in any other way transfer a person to another State where there are substantial grounds for believing that the person would be in danger of being subjected to torture, and recognizes that diplomatic assurances, where used, do not release States from their obliga-

tions under international human rights, humanitarian and refugee law, in particular the principle of non-refoulement;”

FN-resolution af 21. februar 2006 samt Udenrigsministeriets pressemeddelelse af 19. november 2008 indgår i sagsøgernes endelige materialesamling.

Videre om diplomatiske garantiers ineffektivitet og effektivitetsmæssige uanvendelighed henvises til FNs *”Independent Expert on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms while countering Terrorism”* Robert K. Goldmans rapport af 7. februar 2005 til FNs Menneskerettighedskommission fra, pkt. III, litra M. Uddrag af rapporten vil kunne findes i sagsøgernes endelige materialesamling.

FNs *”Special Rapporteur on the question of torture”*, Manfred Nowak, fandt i sin rapport af 23. december 2005 til FNs Menneskerettighedskommission (E/CN.4/2006/6) pkt. 32, jf. pkt. 30 og 31:

“...diplomatic assurances with regard to torture are nothing but attempts to circumvent the absolute prohibition of torture and re-foulement, and that rather than elaborating a legal instrument on minimum standards for the use of diplomatic assurances, the Council of Europe should call on its member States to refrain from seeking and adopting such assurances with States with a proven record of torture.”

Hele rapporten vil kunne ses i sagsøgernes endelige materialesamling.

Der foreligger således oplysninger, som klart underbygger rigtigheden af det af sagsøgerne anførte om tortur, m.v., begået overfor dem og foranlediget af også danske styrkers handlinger og undladelser i forbindelse med operation Green Desert, og sagsøgte er således forpligtet til at foranledige en uafhængig (d.v.s.: ikke ved Forsvarets Auditørkorps, jf. den militære retsplejelov § 6, stk. 3) undersøgelse.

2.1. INGEN AF SAGSØGERNES KRAV ER BORTFALDET SOM FØLGE AF FORÆLDELSE ELLER PASSIVITET.

For det tilfælde, at sagsøgte fortsat i strid med gældende ret gør gældende, at der foreligger rettighedsfortabelse for sagsøgerne som følge af passivitet p.g.a. det passerede tidsrum, anføres følgende:

Sagsøgerne har generelt ikke haft og har ikke kunnet have noget kendskab til, om og i givet fald hvorledes de kunne fremsætte krav på erstatning over for den danske stat, hverken i Danmark eller Irak, som følge af de overgreb de har været udsat for.

For det første har sagsøgerne ikke været bekendt med, at det var det danske forsvarsministerium, som kunne være skyldner.

De har heller ikke forstand på regler, der omhandler hvor og hvem, man skal "sagsøge", når det drejer sig om militære styrker og politi, som skulle beskytte dem mod vold og forfølgelse, men i stedet udsatte dem for dette.

Sagsøgerne har som følge af forhold, som ikke kan tilregnes dem, været ubevidt med, at de i henhold til dansk og international ret kunne have en fordring mod Forsvarsministeriet i Danmark som følge af de retsstridige krænkelse, de har været udsat for i Irak.

Siden overgrebene mod sagsøgerne fandt sted, har de haft en begrundet og alvorlig frygt for vidtgående repressalier, dersom de forsøgte at klage over det passerede.

Deres position i Irak i forhold til lokale shia-dominerede myndigheder har tillige været så svag og risikabel, at de i den tid, der er gået, har måttet sørge for at beskytte deres familie og dem selv.

De fysiske og psykiske skader, sagsøgerne blev påført under deres tilbageholdelse, har yderligere svækket sagsøgernes reelle mulighed for at rejse sag i Danmark.

Sagsøgerne har således reelt stået uden mulighed for tidligere at anlægge retssag mod sagsøgte. Dette har for det første haft betydning for landsrettens afgørelse af Forsvarsministeriets indsigelse om forældelse af ansvar for tortur, jf. U 2016.3929 Ø. For det andet har det så meget desto mere betydning for, om sagsøgernes krav på erstatning som følge af den danske stats ansvar for, at de er blevet udsat for tortur, er fortabt som følge af "passivitet". Dette ville indebære, at den danske stat skulle kunne disponere i tillid til, at torturofrene ikke ønskede at gøre ansvar og krav gældende som følge af de forbrydelser imod menneskeheden, de har været udsat for. Dette er selvsagt ikke tilfældet.

Ex tuto bemærkes, at dersom sagsøgernes krav mod sagsøgte alligevel som udgangspunkt måtte anses for afskåret efter almindelige, danske regler om passivitet, da vil en sådan fortolkning i hvert fald være i strid med Danmarks forpligtelse til at stille effektive retsmidler til rådighed for sagsøgerne, hvis rettigheder og friheder efter Den Europæiske Menneskerettighedskonvention er blevet krænket, jf. konventionens art. 13, jf. art. 3.

Det samme følger af FN antitorturkonventionens art. 14, jf. antitorturkomitéens General Comment no. 3 af 13. december 2012, særligt pkt. 38:

"States parties to the Convention have an obligation to ensure that the right to redress is effective. Specific obstacles that impede the enjoyment of the right to redress and prevent effective implementation of article 14 include, but are not limited to:

... statutes of limitations..."

Sagsøgte og de under denne herunder hørende danske styrker m.v. i Irak har tillige på intet tidspunkt foretaget nogen form for rettighedsmæssig eller lignende rådgivning eller vejledning i forhold til sagsøgerne (eller andre) vedrørende mulighederne for at søge erstatning eller godtgørelse, m.v.

Den sagsøgte stats undladelse af dette er i sig selv ensbetydende med, at samme sagsøgte ikke nu under nærværende sag kan påberåbe sig, at der

som følge af passivitet skulle være indtrådt rettighedsfortabelse for de skadelidte sagsøgere.

Endvidere henvises til Østre Landsrets kendelse af 22. august 2016, jf. E I 109.

3. HOVEDANBRINGENDER.

Til støtte for sagsøgernes **påstand 1** gøres gældende:

- at (1)** sagsøgte som højeste ansvarlige myndighed for forsvaret, jf. forsvarslovens § 9, er ansvarlig for evt. retskrænkelser i forhold til Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, FNs antitorturkonvention, øvrige folkeretlige retskilder og erstatningsansvarslovens § 26, som danske styrker måtte begå i Irak, eller som danske styrker ved passivitet måtte undlade at forhindre,
- at (2)** danske styrker udstationeret i Irak frihedsberøvede sagsøgerne d. 25. november 2004, bistået af irakisk politi, subsidiært som både nødvendig og tilstrækkelig betingelse muliggjorde og bistod irakisk politi med sådan frihedsberøvelse,
- at (3)** danske styrker i forbindelse med iværksættelsen af retsstridig frihedsberøvelse af sagsøgerne d. 25. november 2004 ved passivitet undlod at forhindre irakisk politi i at udsætte sagsøgerne for tortur og umenneskelig og nedværdigende behandling,
- at (4)** danske styrker i forbindelse med retsstridige forhør af sagsøgerne udsatte dem for nedværdigende og umenneskelig behandling,
- at (5)** danske styrker ved at overlade sagsøgerne i irakisk politis varetægt på trods af, at danske styrker som minimum havde grund til at forvente eller frygte, at sagsøgerne efterfølgende ville blive udsat for nedværdigende og umenneskelig behandling samt tortur, har krænket sagsøgernes rettigheder, jf. Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 3, FNs antitorturkonventi-

on, øvrige folkeretlige retskilder og erstatningsansvarslovens § 26,

- at (6)** det er en skærpende omstændighed, der skal komme sagsøgerne til gavn ved såvel vurdering af sagsøgtens ansvar som udmålingen af en tortgodtgørelse, at sagsøgerne efterfølgende blev udsat for nedværdigende og umenneskelig behandling samt tortur af irakisk politi i tidsrummet frem til løsladelserne,
- at (7)** sagsøgte ved sin adfærd, herunder i form af passivitet, har begået retsstridige krænkelse overfor sagsøgerne, som berettiger sagsøger til tortgodtgørelse, m.v., jf. erstatningsansvarslovens § 26, jf. Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 3, jf. art. 13, FNs antitorturkonvention, øvrige folkeretlige retskilder, og
- at (8)** sagsøgte ved sin procesførelse, herunder i forbindelse med tidligere anlagte sager (behandlet af landsrettens 7. afdeling med numrene B-3421-11, B-397-12, B-1162-12, B-3534-12 og B-420-13), har krænket sagsøgerne også derved at overtræde sine forpligtelser til at give sagsøgerne adgang til retfærdig rettergang (access til justice) ved konsekvent og systematisk at tilbageholde oplysninger i form af bilag (jf. bl.a. Østre Landsrets editionspålæg af 25. januar 2017 og 2. oktober 2017) og organiserede filmoptagelser, i øvrigt retsstridigt jf. bl.a. U 1998.16H at undlade at bidrage til sagens oplysning, samt væsentligt at forsinke sagsbehandlingen,
- at (9)** der gøres torterstatning gældende for disse selvstændige krænkelse, der knytter sig til såvel dansk ret, jf. erstatningsretslovens § 26 samt Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 3, 6 og 13 som FNs Torturkonvention artikel 12-14, sidstnævnte med General Comment nr. 3, m.v., og
- at (10)** en evt. påberåbt passivitetsvirkning ikke er indtruffet, bl.a. som følge af sagsøgernes manglende mulighed for at anlægge sagerne tidligere end sket, m.v.

Til støtte for sagsøgernes **påstand 2** gøres gældende:

- at (11)** danske myndigheder i nærværende sag har fået forelagt oplysninger, som giver fuldt tilstrækkeligt grundlag for at antage, at sagsøgerne har været udsat for behandling i strid med EMRK art. 3,
- at (12)** der i nærværende sag foreligger en skærpet undersøgelsespligt, da der foreligger oplysninger om religiøst motiveret vold og alvorlige personovergreb, og
- at (13)** diplomatiske garantier ikke er et effektivt værn mod, at personer, som sagsøgte måtte have tilbageholdt eller medvirket til at tilbageholde, udsættes for tortur, m.v.

Sagsøgerne er ikke momsregistrerede.

Nærværende sag er berammet til hovedforhandling i perioden 7. november 2017 – 8. maj 2018, og således strækker retsdagene sig over 6 måneder. Sagsøgerne forbeholder sig at fremkomme med skriftlige, supplerende processuelle indlæg afhængigt af det fremkomne under bevisførelsen, landsrettens evt. beslutninger undervejs, m.v., således at det sidste evt. sådanne indlæg så vidt muligt er landsretten og sagsøgte i hænde en uge forinden proceduren pååbegyndes.

Yderligere processtof forbeholdes i øvrigt.

København, d. 31. oktober 2017

Christian Harlang
Advokat (H)

Christian F. Jensen, e.o.
Advokat (L)

EKSEMPLER på Østre Landsrets overtrædelser
af gældende regler for offentligretlige tortursager,
i årene 2011 – 2017.

<u>Nr.</u>	<u>Dato/periode</u>	<u>Hændelse</u>	<u>Retsregel overtrådt</u>	<u>Overtrædelse</u>	<u>Dokumentation</u>
1	8/12 2011	<p>ØL nægter at afsige udeblivelsesdom over Forsvarsministeriet, med henvisning til ministeriets private advokats (Kammeradvokaten) udokumenterede besked om, at skrivelse med fastsættelse af frist hævdedes ikke at være modtaget hos advokaten.</p> <p>Selvom Kammeradvokaten oplyste, at Kammeradvokaten foretog elektronisk registrering af al indgået post, ville Kammeradvokaten alene fremlægge intern erklæring, som postulerede, at ØLs fristbrev ikke var modtaget.</p>	<p>Habilitet.</p> <p>EMRK art. 3, 6 og 13 og FNs antitorturkonventions art. 12 - 14 - retten til effektiv behandling af retssager om ansvar for tortur, ved ligelig anvendelse af procesretlige regler.</p>	<p>Forsvarsministeriet fritages fra at blive dømt som udebleven, selvom det sagsøgte ministerium ikke har overholdt fristen for indlevering af svarskrift, og på trods af, at det på forhånd var meddelt, at manglende eller for sen indlevering af svarskrift kunne medføre udeblivelsesvirkning.</p>	<p>ØLs retsbog af 8/12 2011.</p>
2	8/6 2012, 10/8 2012 og 7/1 2013	<p>Efterkommelse af Forsvarsministeriets krav om, at sagsøgerne i tortursagen skulle stille økonomisk sikkerhed (40.000 kr. pr. sagsøger) for ministeriets udgifter til Kammeradvokaten, som betingelse for, at sagen om den</p>	<p>Retsplejelovens § 321 - særlige grunde (sager om tortur) indebærer, at krav om sikkerhedsstillelse ikke kan anerkendes. Samme gælder, fordi personer med bopæl/hjemsted i</p>	<p>Sagsøgernes adgang til domstolsprøvelse hindret (først ophævet 15 måneder senere ved Højesterets kendelse af 17/9 2013).</p>	<p>ØLs retsbøger for 8/6 2012, 10/8 2012 og 7/1 2013.</p>

		<p>danske stats ansvar for tortur kunne efterprøves ved Danmarks Domstole.</p> <p>Resten af sagen udsat på betaling af sikkerhedsstillelse, senerehen: Højesterets prøvelse af afgørelserne.</p>	<p>Danmark er fritaget for at stille tilsvarende sikkerhed i Irak.</p> <p>EMRK art. 3, 6 og 13 og FNs antitorturkonventions art. 12 - 14 - retten til effektiv adgang til domstolsprøvelse i sager om ansvar for tortur.</p>		
3	8/6 2012	<p>ØL efterkommer Forsvarsministeriets krav om, at sagsøgerne skal levere økonomisk sikkerhedsstillelse <u>uden forudgående frist for sagsøgernes stillingtagen til kravet.</u></p>	<p>Det civilretlige kontradiktionsprincip (en part skal have mulighed for at udtale sig om modpartens processtof, inkl. anmodninger, m.v.)</p> <p>EMRK art. 3, 6 og 13 og FNs antitorturkonventions art. 12 - 14 - retten til effektiv behandling af retssager om ansvar for tortur, ved adgang til at deltage i processen.</p>	<p>Sagsøgerne effektivt hindret i at udtale sig om Forsvarsministeriets krav.</p>	<p>ØLs retsbøger for 16/4 og 8/6 2012.</p>

4	8/6 2012, 10/8 2012, 30/11 2012, 7/1 2013 og 9/11 2015	Afgørelser om udskillelse af spørgsmål om forældelse og afvisning af sagsøgenes undersøgelsespåstande.	EMRK art. 3, 6 og 13 og FNs antitorturkonventions art. 12 - 14 - retten til effektiv behandling <u>indenfor rimelig tid</u> af retssager om ansvar for tortur. Krav om forældelse er retsstridige i sager om tortur, jf. EMRK art. 3 (jf. EMDs storkammerdom af 17/9 2014 i sagen Mocanu m.fl. mod Rumænien) og FNs antitorturkonventions art. 14 (jf. General Comment nr. 3, pkt. 38).	Udskillelsen havde den forudsigelige og af sagsøgerne påpegede konsekvens, at tortursagernes afgørelse forsinkes yderligere med et betydeligt antal måneder/år. Sagskomplekset blev indledt d. 13/9 2011 med indgivelse af stævning for sagsøger 1.	ØL-afgørelser af 8/6 2012, 10/8 2012, 30/11 2012, 7/1 2013 og 9/11 2015.
5	3/10 2012	Fastsættelse af én retsdag til afvikling af delhovedforhandling om forældelse og "sagsøgenes processuelle partsevne". Ingen forudgående partshøring om fornødent tidsforbrug.	EMRK art. 3, 6 og 13 og FNs antitorturkonventions art. 12 - 14 - retten til effektiv behandling af retssager om ansvar for tortur, ved adgang til at føre relevante beviser. Det civilretlige kontradiktionsprincip (en	Afsættelse af klart for lidt tid ville effektivt afskære sagsøgerne fra muligheden for at føre relevante beviser, særligt foretage alle relevante afhøringer.	Kommunikation af 3/10 og 8/10 2012 med ØL.

			<p>part skal have mulighed for at udtale sig om modpartens processtof, inkl. anmodninger, m.v.)</p> <p>EMRK art. 3, 6 og 13 og FNs antitorturkonventions art. 12 - 14 - retten til effektiv behandling af retssager om ansvar for tortur, ved adgang til at deltage i processen.</p>		
6	Siden 17/10 2012	Passivitet overfor Forsvarsministeriets procesbedrageri (fremsættelse af usande proceserklæringer fra ministeriet om, at filmoptagelser af operation Green Desert ikke fandtes, og ikke <u>kunne</u> eksistere).	<p><u>Procesbedrageriet:</u></p> <p>Princippet i straffelovens § 279.</p> <p>Det forvaltningsretlige saglighedsprincip.</p> <p><u>ØLs passivitet:</u></p> <p>Domstolenes handlepligt ved konstatering af uretmæssig adfærd fra statens side i sager om tortur.</p>	<p><u>Procesbedrageriet:</u></p> <p>Bevidst fremsættelse af urigtige udsagn for en domstol, herunder med henblik på at udvirke en anden afgørelse, end der ellers kunne/skulle være truffet.</p> <p><u>ØLs passivitet:</u></p> <p>Landsretten reagerer ikke overfor den udøvende magts klare krænkelse af processuelle rettigheder for parter i tortursager, og sager mod offentlige</p>	<p><u>Procesbedrageriet:</u></p> <p>Processkrift A af 30/4 2012, pkt. 2.4. Bilag AC, AD og Z (fra de oprindelige 23 sager). Bilag CÆ, s. 2, pkt. (6). Sammenholdes med bilag 38 og 39 fra de oprindelige sager.</p> <p><u>ØLs passivitet:</u></p> <p>Ingen handlinger foretaget på noget tidspunkt i anledning af det ved sagsøgernes</p>

			Endvidere i retspraksis udviklet pligt til at udtale kritik af offentlig myndighed, der klart handler imod gældende ret.	myndigheder.	processkrift 5 af 17/10 2012 dokumenterede bedrageriforsøg.
7	15/1 2013	ØL foretager på eget initiativ en ensidig telefonisk drøftelse med Forsvarsministeriets advokat alene, vedr. berostillelse af kravet om sikkerhedsstillelse. Sagsøgernes advokat var ikke indkaldt til mødet eller i øvrigt af landsretten på nogen måde orienteret om samtalen, hverken forud herfor eller efterfølgende.	Det civilretlige kontradiktionsprincip (en part skal have mulighed for at udtale sig om modpartens processtof, inkl. anmodninger, m.v.) EMRK art. 3, 6 og 13 og FNs antitorturkonventions art. 12 - 14 - retten til effektiv behandling af retssager om ansvar for tortur, ved adgang til at deltage i processen.	Sagsøgerne hindret i at udtale sig om det af Kammeradvokaten og ØL anførte/antagne under telefonsamtalen.	Kammeradvokatens skrivelse af 18/1 2013.
8	24/1, 29/1 og 11/3 2013	Afsættelse af 4 retsdage til delhovedforhandling af spørgsmål om forældelse, m.v., på trods af sagsøgernes anmodning om 12½ retsdag.	EMRK art. 3, 6 og 13 og FNs antitorturkonventions art. 12 - 14 - retten til effektiv behandling af retssager om ansvar for	Afsættelse af klart for lidt tid ville effektivt afskære sagsøgerne fra muligheden for at føre relevante beviser, særligt foretage alle relevante afhøringer.	ØLs retsbog for 24/1 2013. Korrespondance af 29/1 og 11/3 2013 med ØL.

			tortur, ved adgang til at føre relevante beviser.		
9	6/2 2013	Sager for sagsøgerne (12) - (23) stillet i bero efter Kammeradvokatens anmodning, uden at ØL gav sagsøgerne mulighed for at udtale sig.	<p>Det civilretlige kontradiktionsprincip (en part skal have mulighed for at udtale sig om modpartens processtof, inkl. anmodninger, m.v.)</p> <p>EMRK art. 3, 6 og 13 og FNs antitorturkonventions art. 12 - 14 - retten til effektiv behandling af retssager om ansvar for tortur, ved adgang til at deltage i processen.</p>	Sagsøgerne afskåret fra at varetage deres interesser i relation til spørgsmål om berostillelse.	Kammeradvokatens anmodning af 5/2 kl. 14:56. ØLs retsbog for 6/2 2013.
10	23/12 2013	Afvisning af samtlige 23 sager, selvom sagsøgerne havde anmodet om beskikkelse af advokat Christian Harlang, og med den begrundelse, at samme advokat fortsat repræsenterede sagsøgerne.	U 2006.1869 H, første præmis: " <i>Efter at A's oprindelige advokat var udtrådt af sagen, trådte advokat Bjarke Madsen ind i sagen efter afale med A, hvorefter han blev beskikket i medfør af retsplejelovens § 259, stk. 3.</i> " (understreget her)	Sagsøgerne afskåret fra domstolsprøvelse af sager om den danske stats ansvar for tortur.	ØLs retsbog for 23/12 2013.

			<p>Beskikkelse af advokat kan i henhold til retsplejelovens § 259 ske, selvom parten allerede har¹ en advokat.²</p> <p>EMRK art, 3, 6 og 13 og FNs antitorturkonventions art. 12 - 14 - retten til effektiv adgang til domstolsprøvelse i sager om ansvar for tortur.</p>		
11	23/12 2013	ØLs pressemeddelelse om afvisning af tortursager undlod at oplyse om advokatens på forhånd meddelte årsag til ikke at kunne deltage i retsmøde d. 20/12 2013 (afslag fra Procesbevillingsnævnet på fri proces).	<p>Saglighedsprincippet.</p> <p>Habilitet.</p>	Vildledning af offentligheden om sagens faktiske forløb, herunder den af udeblivende advokat meddelte begrundelse for ikke at kunne give møde.	Pressemeddelelse af 23/12 2013.

1 Sagsøgerne havde ikke på dette tidspunkt advokat. Christian Harlang havde på dette tidspunkt alene påtaget sig som noget praktisk at videresende meddelelser, jf. skrivelser af 19/12 og 20/12 2013.

2 Denne praksis ændrede Højesteret ved U 2015.77 H i nærværende sag om den danske stats ansvar for tortur, til skade for sagsøgerne. S.d. genanlagde sagsøgerne sagen. Højesterets praksisændring til skade for de 23 torturofre ændrer dog ikke på, at ØLs dommere handlede i strid med daværende retspraksis, ligeledes til skade for torturofrene.

12	2/5 - 15/5 2014	Undladelse af at fremsende kæreskrift til Højesteret i spørgsmål om tortursagernes afvisning.	Retsplejelovens § 396, stk. 1: Fristen for fremsendelse er en uge fra modtagelse af kæreskrift. EMRK art. 3, 6 og 13 og FNs antitorturkonventions art. 12 - 14 - retten til effektiv behandling <u>indenfor rimelig tid</u> af retssager om ansvar for tortur.	Forsinkelse af tortursagernes behandling. Særligt kvalificeret derved, at det var samme landsdommeres kendelse, hvis prøvelse blev forsinket.	Korrespondance af 15/5, 20/5 og 26/5 2014 med ØL, herunder skrivelse dateret 13/5 2014 af ØL selvom fremsendelse rettelig først fandt sted 15/5.
13	27/1 2015	Fastsættelse af frist for Kammeradvokatens indlevering af svarskrift til 2/3 2015, efter Kammeradvokatens ønske. Sag genanlagt d. 24/10 2014 for Københavns Byret, jf. gældende procesretlige regler. Fristen således fastsat til over 4 måneder.	EMRK art. 3, 6 og 13 og FNs antitorturkonventions art. 12 - 14 - retten til effektiv behandling <u>indenfor rimelig tid</u> af retssager om ansvar for tortur.	Yderligere ikke-uvæsentlig forsinkelse på flere måneder af allerede meget langvarig (siden 13/9 2011) sag om den danske stats ansvar for tortur.	ØLs skrivelse af 27/1 2015.
14	9/11 2015	Kendelse om efter Forsvarsministeriets/Kammeradvokatens ønske at afskære sagsøgerne fra at afgive partsforklaringer og afhøre vidner.	EMRK art. 3, 6 og 13 og FNs antitorturkonventions art. 12 - 14 - retten til effektiv behandling af retssager om ansvar for tortur, ved adgang til at føre relevante beviser.	Afgørelsen indebar, at sagsøgerne blev afskåret fra at foretage afhøringer, som havde åbenbar betydning for afgørelsen af spørgsmålet om forældelse.	ØL-kendelse af 9/11 2015.

15	31/3 2016 - 4/5 2016	Passivitet overfor anmodning om bekræftelse på, at to af sagsøgerne (talspersoner) kunne være til stede under delhovedforhandling ang. bl.a. forældelse.	Retsplejelovens § 267 - Retten for en part til at udtale sig umiddelbart efter dennes advokat har talt.	Passiviteten førte til, at det p.g.a. de dengang foreliggende, forudsigeligt overordentligt vanskelige logistiske omstændigheder ikke længere kunne nås at indhente visum m.v., hvorfor de to talspersoner de facto blev afskåret fra at være til stede under delhovedforhandlingen.	Korrespondance af 31/3, 3/5 og 4/5 2016 med Østre Landsret.
16	20/5 2016	Fastholdelse af udskillelse og afskæring af sagsøgernes bevisførelse.	EMRK art. 3, 6 og 13 og FNs antitorturkonventions art. 12 - 14 - retten til effektiv behandling <u>indenfor rimelig tid</u> af retssager om ansvar for tortur. Krav om forældelse er retsstridige i sager om tortur, jf. EMRK art. 3 (jf. EMDs storkammerdom af 17/9 2014 i sagen Mocanu m.fl. mod Rumænien) og FNs antitorturkonventions art. 14 (jf. General Comment nr. 3, pkt. 38).	Udskillelsen havde den forudsigelige og af sagsøgerne påpegede konsekvens, at tortursagernes afgørelse forsinkes yderligere med et betydeligt antal måneder/år. Sagskomplekset blev indledt d. 13/9 2011 med indgivelse af stævning for sagsøger 1.	ØLs retsbog for 13/5 og 20/5 2016 (sammenskrevet af ØL, se dokumentets s. 7).

17	15/6 2016	Landsretten tillader Kammeradvokaten v/ advokat Peter Biering at procedere (ekstensivt) i stedet for at fremkomme med supplerende forelæggelse.	Retsplejelovens § 365, stk. 2, og fast praksis, jf. landsretternes vejledning for hovedforhandlingens afvikling, m.v.	Kammeradvokaten får mulighed for at argumentere (frem for neutralt at præsentere) på et tidligt tidspunkt under hovedforhandlingen, og inden sagsøgerne får mulighed for under hovedforhandlingen at præsentere deres argumentation.	Omtalt i ØL retsbog for 13/5 2016, s. 5, 2. afsnit.
18	25/1 2017	ØL afskærer bevisførelse om målene CYAN 2 og 3 under operation Green Desert.	EMRK art. 3, 6 og 13 og FNs antitorturkonventions art. 12 - 14 - retten til effektiv behandling af retssager om ansvar for tortur, ved adgang til at føre relevante beviser.	Afgørelsen indebærer, at sagsøgerne er afskåret fra at foretage afhøringer, som kan have åbenbar betydning for landsrettens dom om statens ansvar for tortur. Bevisførelse fra andre mål end de (CYAN 1 og 4), hvor sagsøgerne blev tilfangetaget, m.v., kan have væsentlig betydning for sagens udfald. Særligt oplagt vedr. oplysninger modtaget fra disse mål om krænkelser begået overfor andre tilfangetagne.	ØLs retsbog for 25/1 2017, pkt. 6.

19	Frem til 8/2 2017	<p>Undladelse af at beramme hovedforhandling om sagens langt væsentligste spørgsmål: Den danske stats v/ Forsvarsministeriets ansvar for tortur.</p> <p>Sammenhæng med ØLs beslutninger om konsekvent at efterkomme Kammeradvokatens begæringer om udskillelse af spørgsmål (sikkerhedsstillelse, forældelse, sagsøgernes eksistens og deres advokats mandat, m.v.) til særskilt, forudgående behandling.</p>	EMRK art. 3, 6 og 13 og FNs antitorturkonventions art. 12 - 14 - retten til effektiv behandling <u>indenfor rimelig tid</u> af retssager om ansvar for tortur.	Tortursagernes afgørelser i ØL som første domstolsinstans meget betydeligt forsinket, siden sagskompleksets indledning d. 13/9 2011.	ØLs retsbøger for 25/1 2017, pkt. 5 og 8/2 2017.
20	8/2 2017	ØL reserverer alene 51 ½ retsdag til hovedforhandling, selvom sagsøgerne ved fremsendelse af tidsplan har redegjort for, at det må forventes at være nødvendigt med 72 retsdage.	EMRK art. 3, 6 og 13 og FNs antitorturkonventions art. 12 - 14 - retten til effektiv behandling af retssager om ansvar for tortur, ved adgang til at føre relevante beviser.		Sagsøgernes skrivelse af 14/10 2016 til Kammeradvokaten, med udkast til tidsplan. ØLs retsbog for 8/2 2017.

Den Europæiske Menneskerettighedskonventions (EMRK) art. 3, 6 og 13:

Artikel 3

Ingen må underkastes tortur og ej heller umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf.

Artikel 6, stk. 1

Enhver har ret til en retfærdig og offentlig rettergang inden en rimelig frist for en uafhængig og upartisk domstol, der er oprettet ved lov, når der skal træffes afgørelse enten i en strid om hans borgerlige rettigheder og forpligtelser eller angående en mod ham rettet anklage for en forbrydelse. ...

Artikel 13

Enhver, hvis rettigheder og friheder efter denne konvention er blevet krænket, skal have adgang til effektive retsmidler herimod for en national myndighed, uanset om krænkelsen er begået af personer, der handler i embeds medfør.

FNs antitorturkonventions art. 12 – 14:

Article 12

Each State Party shall ensure that its competent authorities proceed to a prompt and impartial investigation, wherever there is reasonable ground to believe that an act of torture has been committed in any territory under its jurisdiction.

Article 13

Each State Party shall ensure that any individual who alleges he has been subjected to torture in any territory under its jurisdiction has the right to complain to, and to have his case promptly and impartially examined by, its competent authorities. Steps shall be taken to ensure that the complainant and witnesses are protected against all ill-treatment or intimidation as a consequence of his complaint or any evidence given.

Article 14

1. Each State Party shall ensure in its legal system that the victim of an act of torture obtains redress and has an enforceable right to fair and adequate compensation, including the means for as full rehabilitation as possible. In the event of the death of the victim as a result of an act of torture, his dependants shall be entitled to compensation.
2. Nothing in this article shall affect any right of the victim or other persons to compensation which may exist under national law.

Uddrag fra FNs Antitorturkomité's General Comment nr. 3 af 13. december 2012, pkt. 38:

States parties to the Convention have an obligation to ensure that the right to redress is effective. Specific obstacles that impede the enjoyment of the right to redress and prevent effective implementation of article 14 include, but are not limited to: inadequate national legislation, discrimination with regard to accessing complaints and investigation mechanisms and procedures for remedy and redress; inadequate measures for securing the custody of alleged perpetrators, State secrecy laws, evidential burdens and procedural requirements that interfere with the determination of the right to redress; statutes of limitations, amnesties and immunities; the failure to provide sufficient legal aid and protection measures for victims and witnesses; as well as the associated stigma, and the physical, psychological and other related effects of torture and ill-treatment. ...